

ARXIU M. I. RST

L'acollida de l'obra dels Santos Torroella a les terres gironines

Coneguts gràcies als seus orígens, el reconeixement ha estat progressiu

Ángeles va viure alguns períodes de la seva vida a la capital empordanesa. De 1948 a 1954, instal·lada amb el seu fill adolescent entre Figueres i Portbou, va aprofitar per reprendre relacions de joventut i mantenir-ne d'altres. Com havia fet sempre, durant el seu lent procés de recuperació de l'activitat pictòrica, i invariablement destra amb el pinzell, prenia com a model la gent que tenia més a prop. Des de final dels anys 40 Rafael els visitava sovint, estiuvejava a Llançà, a Portbou i a Cadaqués, on mantenia nombroses amistats i relacions professionals.

>> Angeles Santos amb el seu fill, Julián Grau Santos, cap a 1960.

ANNA CAPELLA MOLAS > TEXT

La tardor de 1950 Ángeles va exposar a la Sala Icària de les Galeries Fortunet de Figueres un conjunt de teles amb motius florals, retrats d'amics (el de M. Josefa Carbonell de Reig o el de l'avi Peret) i també de gitanes (almenys una d'aquestes pintures, adquirida per la família Bonaterra, ha restat inèdita fins avui). La premsa local se'n va fer ressò discretament, però no era pas una desconeguda.

Un món, el quadre estrella

En el procés de recuperació de l'obra més emblemàtica d'Ángeles, l'oli *Un món* –que s'havia exposat per primer cop a Catalunya, l'any 1967, juntament amb *Nens i plantes* i *La nena morta*, al VI Saló Femenino de Arte Actual de Barcelona, per mediació de Rafael– des de 1975 va estar en concepte de dipòsit al Museu de l'Empordà de Figueres, va participar a la mostra «Pintors surrealistes de l'Empordà» de l'any 1977 i s'exposà de forma

>> *Gitanes*, c. 1950. Oli sobre tela. 64 x 55,2 cm.

COL·LECCIÓ MARTA BONATERRA

Un món es convertí en el quadre estrella del Museu de l'Empordà de Figueres

ARXIU M i RST

>> *Emili Grau Sala, Ángeles Santos i Rafael Santos Torroella, a la casa-estudi d'Emili a Honfleur (França).*

permanent al museu fins a l'any 1992. Durant aquests 17 anys *Un món* es converteix en el quadre estrella del museu. Independentment d'aquest fet, que va atraure els especialistes i va fer les delícies de tots els visitants d'aquells anys, la permanència d'un «gran quadre surrealista» a les sales del museu va contribuir notablement a la difusió d'aquesta obra, tants anys fora de circuit, i de retruc de la de molts altres pintors empordanesos d'aquella tendència artística que també s'hi exposaven, com Massanet, Planells o Vallès.

Però la dedicació del museu a la projecció de l'obra dels germans Santos Torroella no s'aturà aquí. Durant aquest període de direcció d'Àlicia Viñas –la inductora de l'acollida del quadre a la ciutat–, l'any 1986 el museu dedicà una retrospectiva a Ángeles Santos amb 33 obres on es combinaven les teles de la seva primera època (inclosa la també mítica *Tertúlia*) amb paisatges de Cadaqués, Sitges o París. I l'any 1996 li tocà el torn a Rafael, que si bé havia estat molt present a les juntes

del Patronat com a membre destacat i autor de diversos textos sobre els artistes als quals el museu dedicava exposicions i catàlegs, no hi havia exposat mai com a pintor. Amb el títol de «Galeria de retrats», la mostra aplegava un ampli conjunt de dibuixos i aquarel·les d'amics significats en el món cultural i dels quals Rafael, especialment hàbil amb les mal anomenades *tècniques menors* (el llapis, la tinta i l'aquarel·la), sempre aconseguia traçar un perfil encertat, alhora amable i punyent.

D'Un món a La Terra

Des que *Un món* va marxar de Figueres per seguir el seu trajecte al Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía de Madrid (llàstima que no el vam poder retenir ni a Figueres ni al Museu Nacional d'Art de Catalunya de Barcelona), l'obra d'Ángeles ha estat present al museu amb *La Terra*. Es tracta d'un oli de menors dimensions i impacte, però l'únic que es conserva de la sèrie que l'autora va dedicar a una mena de cosmo-

Des que *Un món* va marxar de Figueres, l'obra d'Ángeles ha estat present al museu amb *La Terra*

>> La Terra, 1929.
Oli sobre tela. 70 x 83 cm.

gonia particular que incloïa obres avui desaparegudes com *La glòria* o *Les estrelles* i que acompanyaven el període de creació d'*Un món*. L'obra pictòrica de Rafael continua representada al museu amb un retrat de l'amic i crític d'art Josep Vallès de 1983.

D'altra banda, moltes de les peces de la col·lecció privada de Rafael i Maite Santos Torroella corresponents a pintors empordanesos o vinculats a l'Empordà (Salvador Dalí, Evarist Vallès, Federico García Lorca, Sigfrid Burmann o Ramon Pichot i Soler, entre altres) s'han exposat a les sales del museu com a part de dipòsits o d'exposicions temporals, fins a dates ben recents.

Premis i homenatges

Un altre moment important per al reconeixement de la trajectòria de Rafael, aquesta vegada a Girona, va ser l'atorgament del premi Espais a la crítica d'art l'any 1992, una menció especial per la seva llarga trajectòria dedicada a la difusió i valoració de l'art com a crític, historiador i pedagog. En rebre el guardó, va declarar: «El crític no ha ser un jutge inapel·lable, sinó un intermediari entre el públic i el creador». Més endavant, l'any 2004, el Museu d'Història de la Ciutat va acollir l'exposició retrospectiva que, promoguda per la Residència de Estudiantes, havia iniciat camí al Círculo de Bellas Artes de Madrid.

Un altre moment important per al reconeixement de la trajectòria de Rafael va ser l'atorgament del premi Espais a la crítica d'art l'any 1992

>> **Un món, 1929.**
 Oli sobre tela. 290 x 310 cm.

La primavera de 2011, a l'inici del centenari del naixement d'Ángeles, l'Ajuntament de Portbou, sempre amatent a la trajectòria dels seus dos fills predilectes, li va retre un homenatge en forma d'exposició on 14 artistes vinculats a l'Empordà van fer unes notables «(re)visions del Món» amb obres actuals de nova creació. També es va presentar l'opuscle *Ángeles Santos, entre la vida i la pintura*, publicat per Edicions Vitel·la dins la col·lecció Dones Il·lustres

de les Comarques Gironines, que vaig tenir el plaer de redactar. I aquesta primavera de 2012, el Museu de l'Empordà contribuirà a la divulgació d'aquesta pintora tan emblemàtica com apreciada, enigmàtica i suggerent, amb l'organització d'una nova exposició dedicada a la seva pintura.

Anna Capella Molas és historiadora de l'art i directora del Museu de l'Empordà de Figueres.

PER SABER-NE MÉS:

[ROGLINK](#)

La primavera del 2011 l'Ajuntament de Portbou li va retre un homenatge en forma d'exposició amb 14 artistes